

*Chwałą Bożą jest rzecz ukryć,
a chwałą królów rzecz zbadać.*

Prz 25,2

Struktury

ustalenia ogólne

„Paralelizm – środek retoryczny polegający na powtórzeniach czy analogiach (gramatycznych, leksykalnych, semantycznych czy fonetycznych) w sąsiadujących ze sobą liniijkach czy zdaniach. Choć występuje w prozie, charakteryzuje przede wszystkim poezję biblijną, w której często stanowi podstawowy element budowy utworu.”¹

Jako przykład może posłużyć Ps 103,10 (BW) :

**„Nie postępuje z nami według grzechów naszych
ani nie odpląca nam według win naszych.”**

¹ *Paralelizm*, w: *Encyklopedia biblijna*, red.: P. J. Achtemeier, Vocatio, Warszawa, 1999.

Struktury podstawowe - paralelizm

„Chiasm – odmiana powtórzenia składniowego polegającego na odwróconej symetrii dwóch części składniowych, z których druga powtarza w odwrotnej kolejności porządek syntaktycznych składników pierwszej, zwłaszcza według schematu: podmiot – orzeczenie, orzeczenie – podmiot.”².

Nazwa pochodzi od greckiej litery χ – chi, wskazującej krzyżowy rozkład elementów tekstu.

Jako przykład może posłużyć Ps 82,1 oraz Ps 83,3 (BW):

Ps 82,1	ELEMENT	Ps 83,3
„Bóg wstaje	A	„Bo oto burzą się
w zgromadzeniu Bożym,		nieprzyjaciele twoi,
pośród bogów	A'	a ci, którzy cię nienawidzą,
sprawuje sąd.”		podnoszą głowę.”

² *Słownik terminów literackich*, red.: J. Sławiński, Ossolineum, Wrocław 1988, wyd. 2.

UWAGA!

Na naszych zajęciach nie będę używać określenia „chiazm” w odniesieniu do struktury koncentrycznej, niezależnie od tego, czy jej centrum stanowić będzie pojedynczy czy podwójny element, a jedynie w odniesieniu do paralelizmu chiastycznego.

Struktura koncentryczna	Struktura równoległa	Struktura równoległa rozdzielona
<p>A</p> <p> B</p> <p> C</p> <p> B1</p> <p>A1</p> <p> lub</p> <p>A</p> <p> B</p> <p> C</p> <p> C1</p> <p> B1</p> <p>A1</p>	<p>A1</p> <p> B1</p> <p> C1</p> <p>A2</p> <p> B2</p> <p> C2</p>	<p>A1</p> <p> B1</p> <p> C1</p> <hr/> <p>fragment rozdzielający o dowolnej własnej strukturze wewnętrznej</p> <hr/> <p>A2</p> <p> B2</p> <p> C2</p>

Traktujemy powyższe struktury jako uniwersalne elementy kompozycji, w pełni skalowalne oraz takie, które mogą obejmować zarówno pośrednie fragmenty tekstu jak i wyższe poziomy jego organizacji, do pełnych ksiąg włącznie.

Powyższe struktury mogą pojawiać się w dowolnych konfiguracjach i złożeniach w ramach jednego tekstu (np. koncentryczną strukturę całej książki mogą tworzyć elementy o dowolnych spośród wskazanych strukturach wewnętrznych). Pod tym względem nie stawiamy tekstowi (i jego autorowi) ograniczeń.

Podstawowe relacje pomiędzy elementami paralelnymi

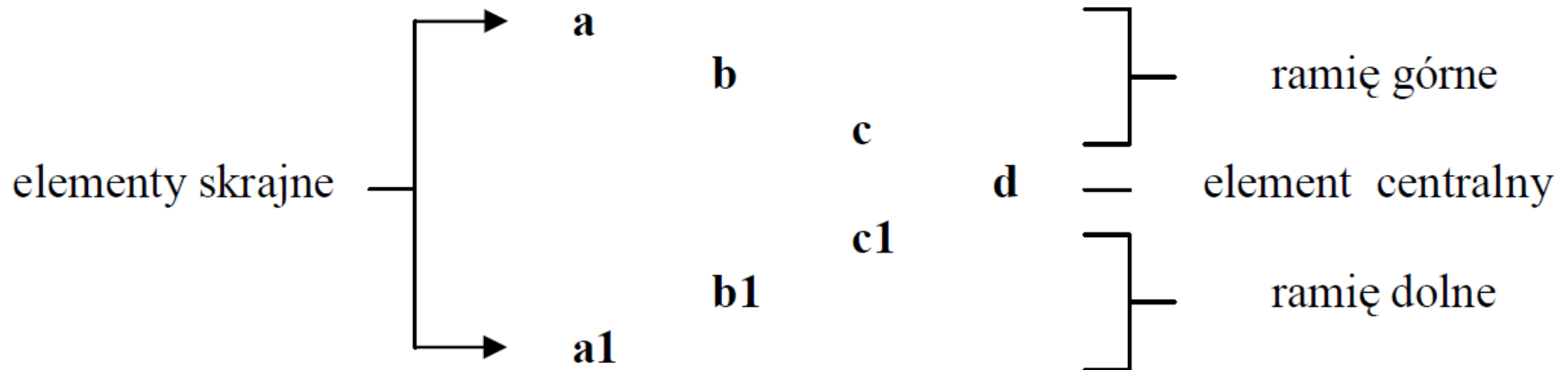

Podstawowe rodzaje związków pomiędzy elementami paralelnymi są podobne do tych, jakie wyróżniono dla paralelizmów i są to:

- **związek synonimiczny** – element paralelny jest bardzo bliski elementowi podstawowemu (duża zbieżność słowna lub identyczność);
[np.: **A** *niech ludy chwalą Pana* - **A1** *niech ludy chwalą Pana*]
- **związek antytetyczny** – elementy wyrażają idee przeciwne, sprzeczne kierunki działania, postawy itp.;
[np.: **A** *błogosławiony ten ...* - **A1** *biada temu, który ...*]
- **związek syntetyczny** – element paralelny dopowiada inny aspekt kwestii, rozwija ją, czasem problematyzuje.
[np.: **A** *taki otrzyma błogosławieństwo ...* - **A1** *jemu przyjdzie w udziale władza...*]

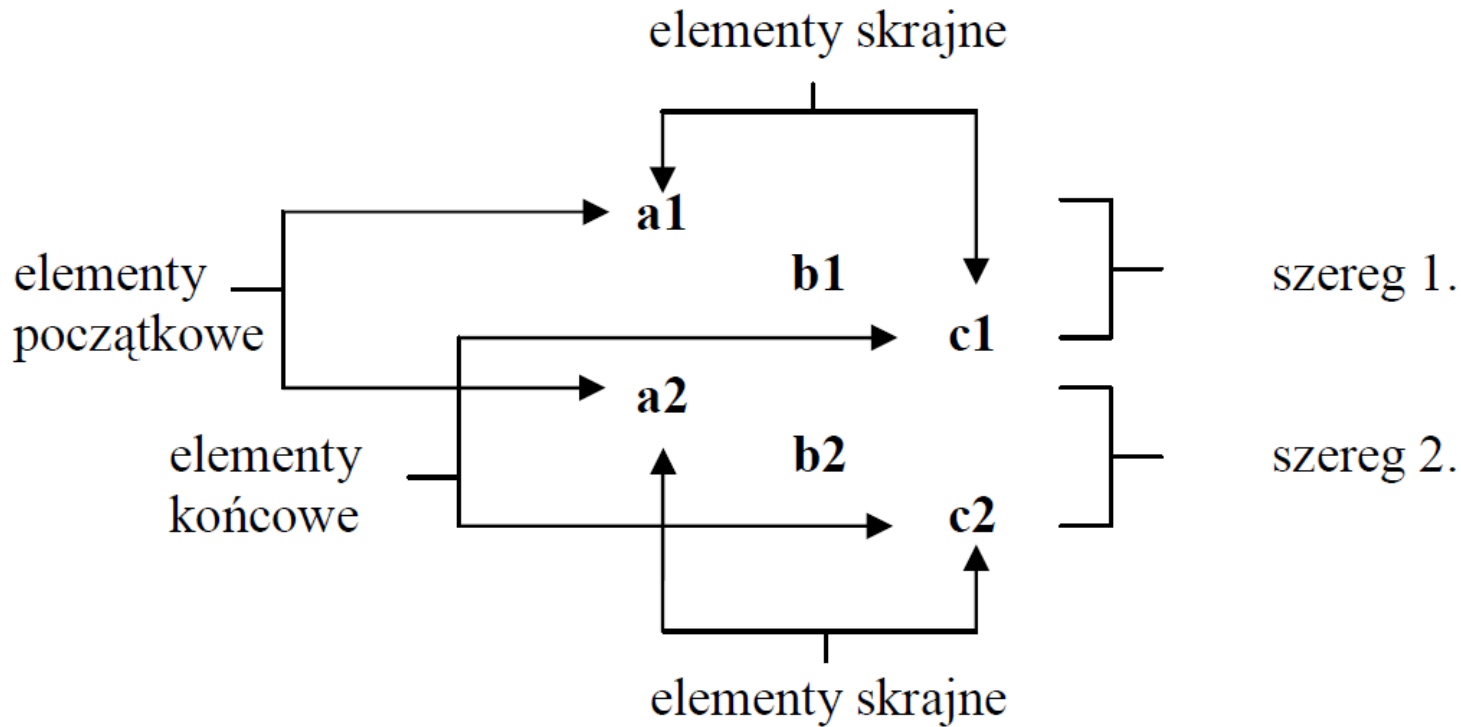
Związki te dotyczą relacji pomiędzy elementami paralelnymi w skali mikro oraz w skali makro.

Struktura koncentryczna

Wyróżnione elementy w strukturze koncentrycznej

Struktura równoległa i równoległa rozdzielona

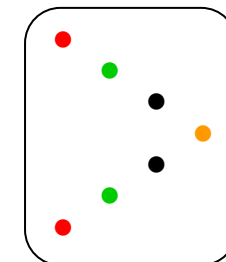
Wyróżnione elementy w strukturze równoległej i równoległej rozdzielonej

Oznaczenia graficzne struktur – stopień struktury

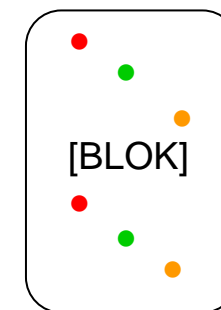
4

- struktura koncentryczna **o czterech elementach** w ramieniu (wszystkie elementy ramienia wraz z elementem centralnym);
struktura stopnia czwartego

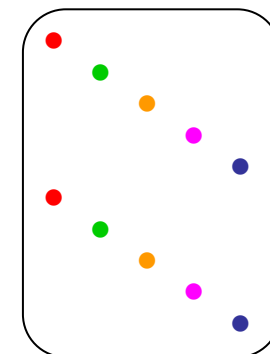
3

- struktura równoległa rozdzielona **o trzech elementach** w szeregu; *struktura stopnia trzeciego*

2/5

- struktura równoległa **o dwóch szeregach**, zawierająca **po pięć elementów** w każdym szeregu; *struktura stopnia dwa przez pięć*

- blok tekstu bez wyróżnionej (rozpoznanej) struktury wewnętrznej

Zachowanie doskonałej symetrii struktur różnych jednostek, które są względem siebie paralelne nie jest cechą uniwersalną tekstów biblijnych. Jednakże w niektórych tekstach autorzy wyraźnie starali się zachować również ten rodzaj zgodności w swoich kompozycjach. Właśnie do ukazania takiego zjawiska wykorzystać można pojęcie stopnia oraz symboliczne zobrazowanie struktury tekstu.

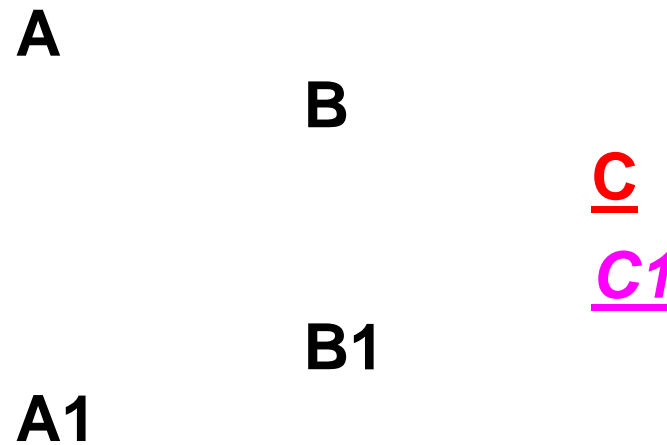
Struktura a elementy akcentowane

Przez element (elementy) akcentowany będziemy rozumieć ten fragment tekstu, który znajduje się na pozycji akcentu strukturalnego.

Struktura koncentryczna	Struktura równoległa	Struktura równoległa rozdzielona
<p>A A</p> <p> B B</p> <p> <u>C</u> <u>C</u></p> <p> B1 <u>C1</u></p> <p>A1 B1</p> <p> A1 B1</p> <p> <u>C2</u></p>	<p>A1 B1</p> <p> <u>C1</u></p> <p>A2 B2</p> <p> <u>C2</u></p>	<p>A1 B1</p> <p> <u>C1</u></p> <hr/> <p>fragment rozdzielający</p> <hr/> <p>A2 B2</p> <p> <u>C2</u></p>

Element akcentowany wskazuje kluczowy punkt w budowie tekstu. Może to być akcent o charakterze lokalnym – wynikającym z aktualnej sytuacji, problemu, potrzeb bohatera, może też mieć charakter bardziej ogólny – paradygmatyczny. **Rozpoznanie elementów akcentowanych ma zasadnicze znaczenie dla trafnej interpretacji wypowiedzi.**

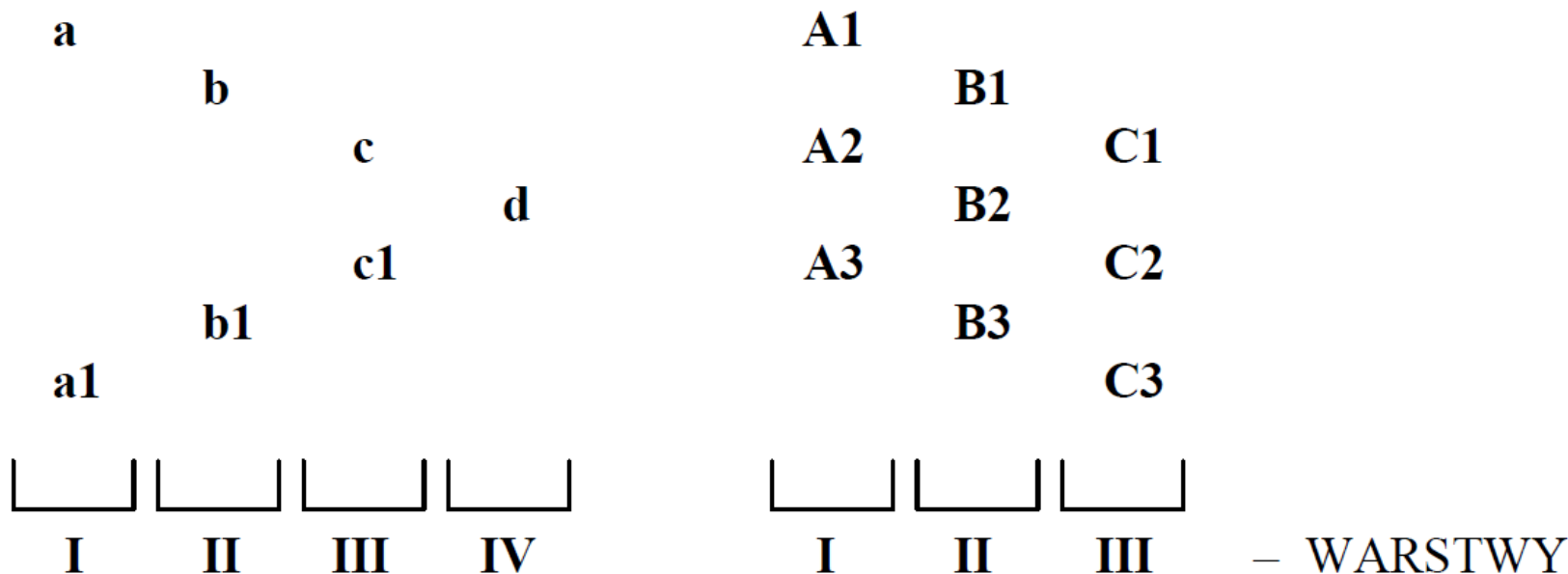

Szczególny przypadek struktury koncentrycznej to ten, który zawiera dwa elementy w centrum. Zakładamy, że typowym zastosowaniem tego zabiegu jest wprowadzenie elementów opozycyjnych, przeciwstawnych, ukazujących napięcie, np. sprzeczne postawy, reakcje, oceny. Z obserwacji tego typu struktur wynika, że – oprócz podkreślenia stanu napięcia – akcent zwykle spoczywa na drugim elemencie (na powyższym przykładzie to **C1**).

Struktura a warstwy argumentu

Przez warstwę będziemy rozumieć zbiór elementów paralelnych względem siebie.

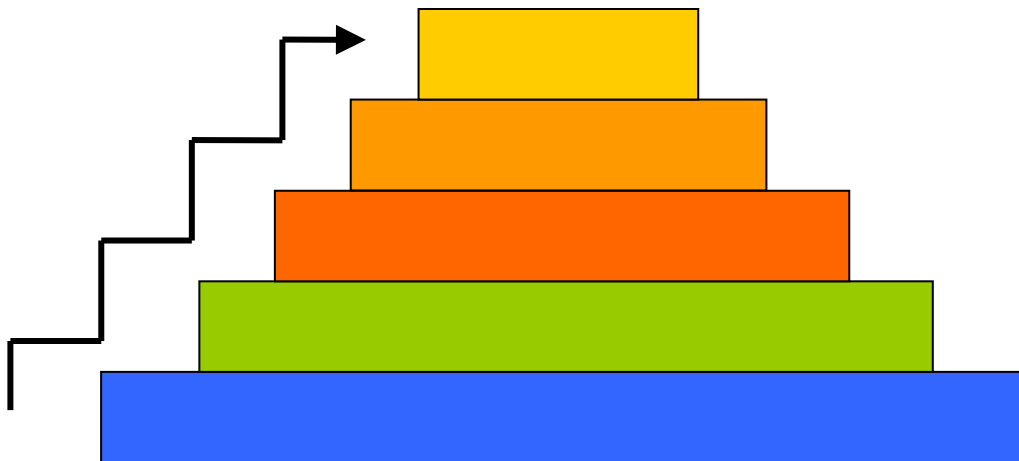

Pojęcie to będzie użyteczne do śledzenia i prezentacji porządku argumentacji w płaszczyźnie horyzontalnej danej struktury (do określenia tego kierunku analizy będziemy również zamiennie używać terminów: „horyzontalny”, „poprzeczny” i „paradygmatyczny”).

Struktura a warstwy argumentu

Kolejne warstwy podkreślają fakt, że na siłę zaakcentowanego stwierdzenia pracuje cały kompleks idei, które dają się odseparować, i których porządek, w zamyśle autora tekstu, również może mieć znaczenie. Są jak kolejne stopnie prowadzące do celu.

(15a) Następnie rzekła Noemi: Oto twoja szwagierka wraca

(15b) do swojego ludu i do swojego boga;

(15c) zawróć i ty za swoją szwagierką

(16a) Lecz Rut odpowiedziała: Nie nalegaj na mnie, abym cię opuściła i odeszła od ciebie;

(16b) albowiem dokąd ty pójdziesz

(16c) i ja pójdę;

(16d) gdzie ty zamieszkasz

(16e) i ja zamieszkam;

(16f) lud twój

(16g) - lud mój,

(16h) a Bóg twój

(16i) - Bóg mój.

(17a) Gdzie ty umrzesz, tam i ja umrę i tam pochowana będę.

(17b) Niech mi uczyni Pan, cokolwiek zechce, a jednak tylko śmierć odłączy mnie od ciebie.

(18) Noemi, widząc, że tamta obstaje przy tym, aby iść z nią, zaniechała z nią dalszej rozmowy.

KSIĘGA:

SEKCJA A

/SEKWENCJA A

/{PODSEKWENCJA A}

/FRAGMENT A

/{ELEMENT A}

/A / a / a / aa / aa / ...

Oznaczenia w strukturze koncentrycznej

Element podstawowy	Element paralelny
<p>SEKCJA A SEKWENCJA A FRAGMENT A</p> <p>A a <u>a</u> <i>aa</i> <u>aa</u> ...</p>	<p>SEKCJA A1 SEKWENCJA A1 FRAGMENT A1</p> <p>A1 a1 <u>a1</u> <i>aa1</i> <u>aa1</u> ...</p>

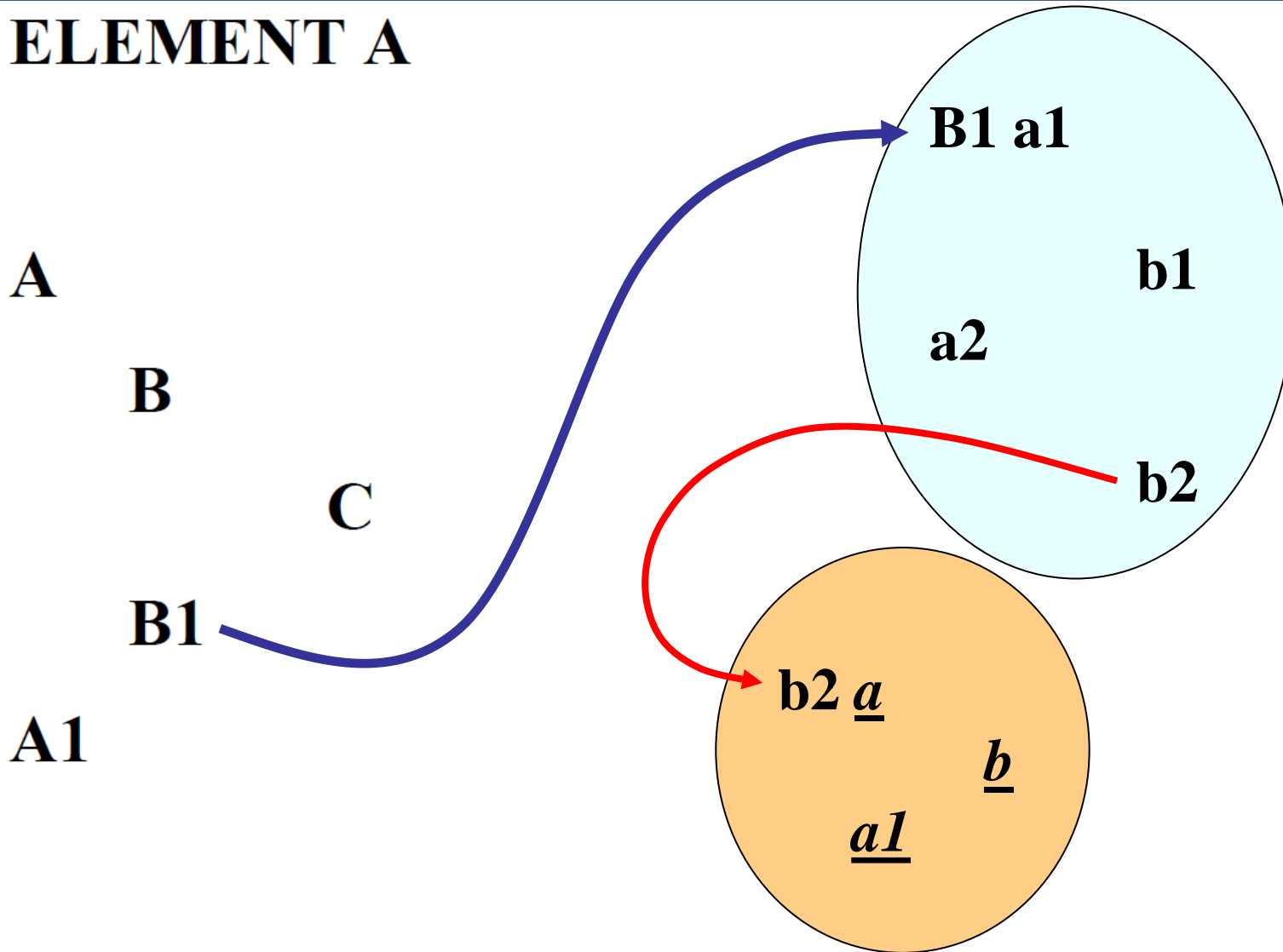
Oznaczenia w strukturze równoległej i równoległej rozdzielonej

Element podstawowy	Element paralelny (1)	Element paralelny (2)	itd. ...
<p>SEKCJA A1 SEKWENCJA A1 FRAGMENT A1</p> <p>A1 a1 <u>a1</u> aa1 <u>aa1</u> :</p>	<p>SEKCJA A2 SEKWENCJA A2 FRAGMENT A2</p> <p>A2 a2 <u>a2</u> aa2 <u>aa2</u> :</p>	<p>SEKCJA A3 SEKWENCJA A3 FRAGMENT A3</p> <p>A3 a3 <u>a3</u> aa3 <u>aa3</u> :</p>	<p>.. </p>

ELEMENT A

B a a1 (4) Jezus zaś, wiedząc w
Kogo szukacie?

b1 (5a) Odpowiedzieli mu

c1 (5b) Rzekł do nich

b a (5c) A s

b (6a)

a1 (6b) cofr

a1 a2 (7a) Gdy ich znowu zapy

b2 (7b) A oni odpowiedzie

c2 (8a) Odpowiedzia

Zwykle w czasie naszych zajęć konkretny element struktury będzie wskazany bezpośrednio jakimś wskaźnikiem.

Czasem w celu odniesienia się do konkretnego elementu struktury w czasie jej opisu, będziemy posługiwać się **ścieżką elementu**. Na przykład dla elementu **a1** z przedostatniego slajdu jego ścieżka to:

ELEMENT A/ B1/a1

A dla fragmentu oznaczonego **b1**:

ELEMENT A/B1/b2/b1

Podając ścieżkę elementu, w zależności od czytelności kontekstu dyskusji, będziemy podawać ją względnie (ograniczona do dyskutowanego wycinka tekstu) bądź bezwzględnie (wskazując umiejscowienie fragmentu w całości tekstu książki).

Koniec ...

Czas na pytania

i małą przerwę – 5 min.

